

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

41

Muzeum Krakowa

Kraków 2023

Recenzenci zeszytu 41 / Reviewers of Volume 41:

Piotr Borek (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Krzysztof Brzechczyn (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Tomasz Gajownik (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Irma Kozina (Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach), Marek Lasota (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie), Anna Kostrzyńska-Miłosz (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Grzegorz Nieć (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Zdzisław Noga (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Mirosław Płonka (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Marcin Starzyński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Tarnowski (Muzeum Stutthof w Sztutowie), Piotr Trojański (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Tomasz Wiślicz-Iwańczyk (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Rafał Wnuk (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie), Michał F. Woźniak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Krzysztof Zamorski (Uniwersytet Jagielloński)

Redaktor prowadzący / Commissioning editor: Anna Biedrzycka

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Maria Piechaczek-Borkowska

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations: Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu (AZK), Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Centralne Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej (CAMO FR), Centrum Historii Zajezdnia, Hufiec ZHP w Lublińcu, Imperial War Museums, Muzeum Armii Krajowej (MAK), Muzeum Krakowa (MK), Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Muzeum Regionalne w Szczecinku, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (MTN), Muzeum Warszawy, Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy, Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC), National Archives and Records Administration (NARA), Victoria and Albert Museum, Wikimedia Commons;

zbiory / collections of: Witolda Dzielskiego, Elżbiety Lang, Jacka M. Majchrowskiego, Pawła Pawłowskiego; oraz / and: Katarzyna Bednarczyk, Rafał Bulanda, Elżbieta Firlet, Marcin Gulis, Andrzej Janikowski, Andrzej Jaworski, Marcin Jędrzejczak, Tomasz Kalarus, Kamil Karski, Marzena Kolarz, Bogdan Krężel, Urszula Krzemińska, Andrzej Kuczkowski, Wacław Lang, Jerzy Łobaza, Malwina Markiewicz, Emil Rachwał, Magdalena Smaga, Anna Ziębińska-Witek, Rafał Wolfram, Jacek Zagożdżon

ISSN 0137-3129

© Muzeum Krakowa, Kraków, 2023

Wydawca / Publisher:

Muzeum Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków

www.muzeumkrakowa.pl

www.facebook.com/muzeumkrakowa

www.muzeumkrakowa.pl/krzysztofony-zeszyty-naukowe

Rocznik jest wpisany do prowadzonego przez MEiN Wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych z 3 listopada 2023 r.: na liście nr 32461; unikatowy identyfikator czasopisma – 201305 / The annual is included on the updated list of scholarly journals and peer-reviewed proceedings from international conferences accredited by the Ministry of Education and Science published on 3 November 2023: item No. 32461 on the list; the journal's unique identifier is 201305

Czasopismo jest indeksowane w bazie ERIH PLUS / The journal is included in the ERIH PLUS database

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa / The periodical originally comes out in paper

Printed in Poland

Nakład: 200 egz. / An edition of 200 copies

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

Druk / Print: Zakład Poligraficzny Sindruk, Opole

Redaktor / Editor

Michał Niezabitowski

Rada Naukowa / Scientific Council

Zdzisław Noga – przewodniczący / President (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Antoni Bartosz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Jacek Chrobaczyński (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Péter Farbaky (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry), Jacek Gądecki (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Jacek Górski (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), Dariusz Kosiński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Krasny (Uniwersytet Jagielloński), Anna Niedźwiedz (Uniwersytet Jagielloński), Jacek Purchla (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie), Volker Rodekamp (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, RFN)

Kolegium Redakcyjne / Editorial Board

Michał Niezabitowski – przewodniczący / President, Anna Bednarek, Anna Biedrzycka, Ewa Gaczoł, Piotr Hapanowicz, Zdzisław Noga, Jacek Salwiński, Andrzej Szoka, Barbara Świadek, Jacek Zinkiewicz – sekretarz / Secretary

Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów. Geneza, problemy, obawy. Ewaluacja (nie)obiektywna projektu

Informacje o autorce: historyk, starszy kustosz w Muzeum Krakowa, kierownik oddziału Muzeum Krakowa Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów, <https://orcid.org/0009-0006-1276-5133>

Information about the author: historian, Senior Collections Curator at the Museum of Kraków, Director of Thesaurus Cracoviensis – Artefacts Interpretation Centre, a branch of the Museum of Kraków, <https://orcid.org/0009-0006-1276-5133>

Słowa kluczowe: muzealium, zbiory, publiczność, kolekcja, interpretacja, konserwacja, dostępność, otwartość

Keywords: musealium, museum holdings, audience, collection, interpretation, conservation, accessibility, openness

W grudniu 2022 roku w Muzeum Krakowa odbyły się skromne obchody piątej rocznicy powstania oddziału Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów przy ulicy Księcia Józefa 337¹. Obecny czas jest zatem stosowny, aby dokonać podsumowań. Nowy oddział Muzeum został uhonorowany nagrodą Sybilli w kategorii inwestycji w 2018 roku oraz prestiżowym wyróżnieniem EMYA (*The European Museum of the Year Award*)². Inicjatywa została zatem doceniona na najwyższym muzealnym szczeblu krajowym i europejskim. Jednocześnie powstawaniu oddziału towarzyszyły poważne obawy zespołu Muzeum Krakowa oraz dochodzące do nas sceptyczne opinie. Nadmienić bowiem trzeba, że Thesaurus Cracoviensis to pomieszczony w jednym budynku zespół magazynu muzealiów oraz wielobranżowych pracowni konserwacji zabytków, który zgodnie z założeniem jest otwarty, czyli udostępniany zwiedzającym. Od początku rodziło to pytanie, czy zagwarantowane w ustawie o muzeach funkcje przechowywania, konserwowania i udostępniania zbiorów mogą być realizowane jednocześnie w tej samej lokalizacji, czy jest to symbioza funkcji, czy kontradycja. Pytanie to wciąż wybrzmiewa w środowisku muzealnym, czego dowodem jest artykuł zamieszczony w 63. numerze „Muzealnictwa”³, w którym autor, omawiając otwarty w 2022 roku nowoczesny magazyn Muzeum Boijmans Van Beuningen w Rotterdamie,

stwierdza, że „modelowe rozwiązania stanowią magazyny pasywne”⁴, a więc co do zasady zamknięte dla publiczności, zatem odmienne w metodyce swojego działania od Thesaurus Cracoviensis w Muzeum Krakowa i przedmiotowego Depot w Rotterdamie. Pytanie o to, czy przyszłością światowego muzealnictwa będą magazyny otwarte, których prymarną funkcją jest dostępność, czy też pasywne, zaprojektowane w paradygmacie bezpieczeństwa zbiorów, znajduje odpowiedź dopiero wtedy, gdy rozstrzygnięty zostanie inny dylemat, mianowicie czy współczesne muzea są przede wszystkim instytucjami ochrony zbiorów, czy miejscem pracy z publicznością. Nie jest to oczywiście konflikt albo-albo, ale spór precedencyjny. Jako pracownik Muzeum Krakowa i współautorka projektu Thesaurus Cracoviensis, a obecnie kierownik tego oddziału nie jestem uprawniona do udzielenia odpowiedzi na to pytanie. Oba rozwiązania mają swoje zalety, co trafnie dowiódł w swoich rozważaniach Janusz Czop⁵. Z pewnością nie mam dystansu, który pozwoliłby mi na obiektywną ocenę. Czuję się jednak uprawniona, aby z perspektywy pięciu lat doświadczeń funkcjonowania i zarządzania oddziałem przekazać niebudzące wątpliwości suche fakty, które mogą być pomocne w podjęciu decyzji, jaki przyjąć model funkcjonowania magazynu muzealiów. W artykule postaram się, zachowując obiektywizm, opisać i zestawić przywołane wyżej doświadczenia. Warto, jak sądzę, zacząć od retrospektywy, czyli przedstawienia obaw i opinii krytycznych, które towarzyszyły nam

¹ Uroczyste otwarcie odbyło się w obecności prezydenta Krakowa prof. Jacka Majchrowskiego 6 grudnia 2017 r.

² *The Winners of the Emya 2020 and 2021 Are Now Announced!* [online]. European Museum Forum, 6 May 2021 [dostęp 10 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.europeanforum-museum/en/news/the-winners-of-the-emya-twenty-and-twentyone-are-announced>.

³ Zaucha Tomasz: *Depot. Nowy magazyn w Muzeum Boijmans Van Beuningen w Rotterdamie*. „Muzealnictwo” 2022, nr 63, s. 25–35.

⁴ *Ibidem*, s. 31.

⁵ Czop Janusz: *Centralny magazyn zbiorów muzealnych – nowe zadanie Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów*. „Muzealnictwo” 2019, nr 60, s. 92–102.

Zwiedzanie oddziału *Thesaurus Cracoviensis*, grudzień 2017 r., fot. Tomasz Kalarus; w zbiorach MK

w latach 2007–2016, a więc w okresie realizacji projektu. Muszę na początku odwołać się do swojej pamięci. Gdy pierwotny zamysł otwartości magazynu zbiorów przedstawił nam do realizacji dyrektor Muzeum Michał Niezabitowski, uczciwie trzeba stwierdzić, że zadanie to zostało przyjęte przez nas sceptycznie i z daleko idącym dystansem. W toku dyskusji wyartykułowane zostały liczne sprzeciwy, z których za najważniejsze uznano:

1. Ryzyka i niebezpieczeństwa procesu przechowywania zbiorów są zawsze poważne, a połączenie funkcji przechowywania i udostępniania nie jest możliwe do pogodzenia.
2. Towarzyszące pracy magazynu procesy wypożyczenia zbiorów (ruch muzealiów) pozostawiają będąc w stałej kolizji z zabezpieczeniem potrzeb zwiedzających.
3. Kadry odpowiedzialne za pracę magazynu zbiorów nie posiadają kompetencji ukierunkowanych na potrzeby zwiedzających, w tym szczególnie edukacyjnych.
4. Połączenie obu funkcji generować będzie niewspółmierne do efektów wysokie koszty.
5. Udostępnianie zbiorów magazynowych bez stosowanego na wystawach klucza narracyjnego nie spotka się z zainteresowaniem publiczności.
6. Otwarcie magazynów dla zwiedzających to skracanie drogi do muzealiów potencjalnemu złodziejowi.
7. Porządek i czystość przestrzeni magazynowych nie będzie możliwa do utrzymania przy kohabitacji zbiorów i zwiedzających.

⁶ Urbańska Bożena: *Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów. Nowy oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. „Krzysztoforzy. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 2017, z. 33, s. 423–436.

⁷ Zarządzenie nr 91/2017 Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa w sprawie otwarcia i zasad funkcjonowania oddziału MHK *Thesaurus Cracoviensis*, dostępne w Archiwum Muzeum Krakowa (dalej cyt. AMK).

⁸ Zarządzenia Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa dotyczące kontroli zbiorów przeprowadzonych od 2017 r. – nr 63/2019, nr 66/2020, nr 99/2021, nr 11/2023, dostępne w AMK.

⁹ Protokół kontroli w zakresie ochrony zasobów w niektórych obszarach z dn. 21 XI 2022 r., okres objęty kontrolą – 2021 r., dostępny w Dziale Inwentaryzacji i Gromadzenia Zbiorów MK.

Ponieważ w trakcie prac koncepcyjnych idea otwartego magazynu połączyła się z ideą zbudowania w jednej przestrzeni także dostępnych publicznie pracowni konserwatorskich, w pracy zespołu wybrzmiały kolejne problemy:

8. Publiczność zdezorganizuje i zakłóci mir pracy konserwatora.
  9. Podobnie jak obsługa magazynu zbiorów, konserwatorzy nie posiadają kompetencji edukacyjnych.
- Zakulisowo, o czym muszę, choć niechętnie, wspomnieć, wybrzmiała jeszcze jedna obawa zredagowana w formie sprzeciwu:
10. Czy jest zasadne, aby wprowadzając publiczność za ołtarz muzealnego *sacrum*, ujawniać tajniki i tajemnice naszej profesji?

Wymienione wyżej punkty mogłabym oczywiście rozbudować o kolejnych kilka, a nawet kilkadziesiąt, mam jednak przekonanie, że w tej syntetycznej formie ujęłam to, co najistotniejsze.

Aby uniknąć wymagającego czasu i miejsca omówienia podstawowych założeń projektu nadmienię, że przedsięwzięcie to zarówno pod względem idei, założeń, jak i przebiegu inwestycji przedstawiłam szczegółowo w odrębnym artykule⁶. Zainteresowanych odsyłam do przywołanej publikacji.

Przechodząc do zamierzonej ewaluacji projektu, wobec obaw przytoczonych w punktach 1 i 2 pragnę krótko złożyć raport o bezkolizyjnym przebiegu wypożyczeń, zwrotów i przeglądów konserwatorskich z ruchem zwiedzających. Stało się to możliwe w wyniku wypracowanego i wprowadzonego harmonogramu funkcjonowania oddziału⁷. W nawiązaniu do pkt 1 przytoczonych przeze mnie i artykułowanych wątpliwości nadmieniam, że przeprowadzone w latach 2017–2022 kontrolne spisy ewidencyjne⁸ nie wykazały w przestrzeni magazynu *Thesaurus Cracoviensis* żadnych braków od momentu udostępnienia oddziału publiczności. W 2022 roku w Muzeum Krakowa odbyła się szczegółowa kontrola zarządzania zbiorami, przeprowadzona przez Biuro Kontroli Urzędu Miasta Krakowa. W protokole pokontrolnym z 21 listopada 2022 roku nie wskazano żadnych uchybień w procesie przechowywania zbiorów realizowanym w oddziale *Thesaurus Cracoviensis*⁹, chociaż organy kontrolne posiadały informację o publicznej dostępności magazynu.

W odniesieniu do punktów 3 i 8 informuję, że przeprowadzone szkolenia edukacyjne pod kierunkiem Działu Edukacji

Thesaurus z Mikołajem, grudzień 2021 r., fot. Marcin Gulis; w zbiorach MK

Muzeum Krakowa oraz zatrudnienie asystenta w oddziale pozwoliły na realizację oferty edukacyjnej skierowanej do wielu grup wiekowych¹⁰. Zarówno w dni realizowania wypożyczeń muzealiów, jak i w dni pracy edukacyjnej i zwiedzania w jednakowy sposób dbamy o sprawność i utrzymanie urządzeń gwarantujących prawidłowe parametry wilgotności i temperatury. Obecność zwiedzających w magazynie – oczywiście nadzorowana i limitowana – nie wpływa na pogorszenie warunków przechowywania zbiorów. W soboty, które są przeznaczone dla uczestników zwiedzania indywidualnego i grupowego, delegujemy jednego pracownika magazynu oraz pracowni konserwacji, którzy, pracując w systemie pracy równoważnej, podnoszą zarówno bezpieczeństwo zbiorów, jak i komfort obsługi zwiedzających.

W odniesieniu do pkt 5 z satysfakcją podaję, że pomimo braku klucza narracyjnego wybrany przez nas sposób prezentacji zbiorów na trasie zwiedzania oddziału Thesaurus Cracoviensis spotkał się z ogromnym zainteresowaniem, a bezpośredni dostęp do muzealiów jest atrakcyjną formą spędzania czasu dla określonej części naszej publiczności. Nie jest jednak bez znaczenia, że wizyty odbywają się w towarzystwie przeszkolonego przewodnika bądź pracownika Muzeum, który przedstawia projekt wraz komentarzem. W opowieści o Thesaurusie kładziemy nacisk na budowanie kolekcji, ich charakter, sposób przechowywania, zabezpieczenia i konserwacji, bowiem wielobranżowe pracowni konserwacji są również udostępniane publiczności. Warsztaty konserwatorskie odbywają się w ostatnią sobotę miesiąca i są poświęcone specjalistycznym procesom konserwacji tkanin, papieru, drewna, metalu, a także specyficznych szopek krakowskich. Trzeba przyznać, że zapisy na warsztaty konserwatorskie zapełniają się w momencie podania informacji o ich organizacji, zazwyczaj mamy problem z deficytem miejsc na ten rodzaj zajęć, uznawany przez zwiedzających za wyjątkowo atrakcyjny. Szczególne zapotrzebowanie jest do nas zgłaszane przez instytucje pracujące w obszarze dziedzictwa. Prośby z tej strony o zwiedzanie i informacje na temat projektu i jego funkcjonowania są liczne. Spełniając te prośby, zrealizowaliśmy kilkadziesiąt wizyt studyjnych pracowników instytucji muzealnych oraz uczelni. Od grudnia 2017 do grudnia 2022 roku odwiedzili nas muzealnicy oraz przedstawiciele nauki z następujących instytucji muzealnych z kraju i zagranicy¹¹: Historisches Museum Frankfurt, Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Fotografii w Krakowie (MuFo), Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej, Muzeum Historyczne we Lwowie, Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum Lubelskie, Muzeum Miasta Wrocławia, Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej, Muzeum Powiatowe w Nysie, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem, Muzeum Wsi Opolskiej, Muzeum Warszawy, Muzeum w Tarnowskich Górach, Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, Stadtgeschitliches Museum Leipzig, Zamek Królewski na Wawelu.

Odwiedzili nas również przedstawiciele takich instytucji naukowych, jak: Instytut Historii Sztuki UJ, Podyplomowe Studium Muzeologiczne UJ, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Università degli Studi della Tuscia, Uniwersytet Rzeszowski, Międzynarodowe Centrum Kształcenia Politechniki Krakowskiej, Mazowiecki Instytut Kultury, Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie, a także innych organizacji, jak: Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta, Opolski Oddział Regionalny Stowarzyszenia Mediatorów

¹⁰ *Informator edukacyjny Muzeum Krakowa 2022–2024*. Kraków 2022.

¹¹ Księga odwiedzin Thesaurus Cracoviensis. Księga została po raz pierwszy wyłożona w dniu otwarcia oddziału 6 stycznia 2017 r. i jest nadal zapisywana.

Ferie w Muzeum, luty 2020 r., fot. Andrzej Janikowski; w zbiorach MK

216

Polskich, Małopolskie Stowarzyszenie Miłośników Historii Rawelin, Korporacja Akademicka Akropolia Cracoviensis, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, Związek Miast Polskich, Towarzystwo Miłośników Ziemi Zatorskiej, Zofia Jurczak, autorka blogu *Podróże po Kulturze*, Centrum Aktywności Seniorów Kazimierz.

Zauważmy, że w okresie przywołanych pięciu lat praktycznie przez dwa i pół roku (czyli połowę czasu) trwała epidemia COVID-19 i związane z nią lockdown i inne wyłączenia.

Mierzona liczbami bezwzględnie frekwencja w oddziale nie zasługuje na szczególne podkreślenie. Placówka otwarta tylko przez dwa dni w tygodniu oraz przyjmująca zwiedzających w grupach limitowanych (25 osób) z założenia nie jest przeznaczona dla widza masowego. W latach 2017–2022 (tu znowu warto pamiętać o okolicznościach epidemicznych) odwiedziło nas łącznie 3967 osób.

Zwraca natomiast uwagę szczególne zainteresowanie naszym oddziałem ze strony środowisk muzealnych, akademickich oraz organizacji statutowo zajmujących się problematyką dziedzictwa kulturowego. W porównaniu z innymi instytucjami, w tym innymi oddziałami Muzeum Krakowa, liczba instytucji, organizacji i osób zainteresowanych studyjnym, pogłębionym, nierzadko wielogodzinnym zapoznawaniem się z naszym oddziałem jest zdecydowanie ponadprzeciętna, co niewątpliwie jest dla nas dużym i pozytywnym zaskoczeniem.

To pozytywne zaskoczenie trzeba rozszerzyć na zapotrzebowanie na zajęcia dydaktyczne realizowane na poziomie

edukacji akademickiej. Od 2018 roku problematyka otwartego magazynu zbiorów na przykładzie oddziału *Thesaurus Cracoviensis* wpisana została w stały kurs podyplomowych studiów muzeologicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Dziedzictwa przy Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie oraz Wydziału Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Stałymi uczestnikami zajęć w naszej placówce są studenci stacjonarnych studiów turystyki historycznej i dziedzictwa kulturowego oraz turystyki historycznej i muzealnictwa, prowadzonych przez Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Jednorazowe zajęcia odbywają się z licznym udziałem studentów Uniwersytetu Jana Pawła II, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Łącznie w latach 2017–2022 odbyło się 29 spotkań w ramach zajęć akademickich.

Przyjmując otwartą formułę, oddział odsłania przed zwiedzającymi kulisy polityki kolekcjonerskiej instytucji muzealnej skupiającej się na cracovianach. Magazyn muzealnych jest miejscem, w którym jak w soczewce widać wyniki badań poszczególnych opiekunów kolekcji oraz konserwatorów. Interpretują oni przedmioty i czynią ich historię bogatą, ciekawą, chociaż nie zawsze wyczerpującą. Zwiedzający, stając z przedmiotem oko w oko, nawiązuje z nim kontakt nie tylko emocjonalny, ale i intelektualny. Wielokrotnie goście dopisują do historii naszych muzealiów własne opowieści i wzbogacają wiedzę o danym przedmiocie. Jesteśmy otwarci na weryfikację kontekstów i uzupełnianie informacji.

Tu należy przywołać niebagatelną interpretację polichromii, której w 2022 roku dokonała Dagmara Mikler¹², dyplomantka na Wydziale Konserwacji krakowskiej ASP. Odkrycie to wpisuje się w ideę naszego magazynu jako centrum interpretacji artefaktów. Podobny przykład zinterpretowania muzealium przyniosła wizyta prof. Jana Ostrowskiego, który rozpoznał muzealium jako wyjątkowy i cenny mundur obywatelski z 1809 roku¹³. Zbiory *Thesaurusa* poddane krytyce i oglądowi publiczności mogą niekiedy – dzięki wiedzy zwiedzających – odzyskać dawną świetność. Takim doskonałym przykładem jest zespołowa konserwacja szafy grającej zwanej *orchestriem*, której podjął się wizytujący nasz skarbiec pasjonat instrumentów muzycznych Sławomir Pacura. Konserwatorzy muzealni wraz z konserwatorem zewnętrznym instrumentów muzycznych dokonali kompleksowej konserwacji muzealium¹⁴.

Uporządkowany magazyn zbiorów z wypracowaną polityką lokowania muzealiów w zasadniczy sposób pomaga wydobyc z zbiorów te obiekty, które w pierwszej kolejności winny być poddane zabiegom konserwatorskim. W tym miejscu pragnę wymienić przykład specjalistycznej, kompleksowej konserwacji chorągwi cechu rybaków krakowskich i kazimierskich z 1764 roku¹⁵. Muzealium zostało zinterpretowane i weszło w obieg informacji naukowej jako unikatowy przykład nowożytnego obrzędowego zabytku cechowego¹⁶.

W pierwszym i drugim roku funkcjonowania otrzymywaliśmy od publiczności prośby o przedłużenie zwiedzania magazynu i pracowni konserwacji z założonych 60 minut do

¹² Mikler Dagmara: „Transfery malowideł ściennych z kamienicy przy ulicy Sławkowskiej 18 w Krakowie. Rekonstrukcja cyfrowa fryzu na podstawie prac badawczych”. Kraków 2022. Praca magisterska napisana pod kierunkiem Doroty Białek-Kosteckiej na ASP w Krakowie, dostępna w Archiwum ASP w Krakowie.

¹³ Karta inw. munduru MHK-4/Dep.

¹⁴ Karta inw. szafy grającej MHK-2923/III.

¹⁵ Karta inw. chorągwi MHK-674/II.

¹⁶ Moskał Katarzyna: *Chorągiew cechu rybaków krakowskich i kazimierskich w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. „Rocznik Krakowski” 2018, t. 84, s. 121–132.

Thesaurus z Mikołajem, grudzień 2022 r., fot. Bogdan Krężel; w zbiorach MK

nawet dwóch godzin. Idąc na kompromis, wypracowaliśmy 75-minutowe zwiedzanie z przewodnikiem; odbyło się to kosztem liczby wejść, ale za to z satysfakcją dla zwiedzających. Cztery poziomy spaceru po magazynie Thesaurus Cracoviensis pozwalają na nieograniczony dostęp wzrokowy do zabytków umieszczonych w przeszklonych szafach, za przeszklonymi drzwiami, w przestrzeniach, w których bohaterami są grupy kolekcji i pojedyncze muzealia dostępne na trasie zwiedzania. W wybranych miejscach, gdzie zabytki ze względu na delikatność i wrażliwość materiału (fotografia, grafika) wymagają większego dystansu, posłużyliśmy się elementami dekoracji scenograficznej i oświetleniem wzmacniającymi doświadczenie zwiedzających. Samo wyposażenie magazynu oraz specjalistycznych pracowni konserwatorskich odbyło się z zachowaniem najwyższych standardów. Meble magazynowe mają wysokie parametry ogniotrwałości, są zabezpieczone preparatem uniemożliwiającym powstanie grzybów czy jakichkolwiek innych szkodników. Thesaurus pracuje w komforcie klimatyzacji z zachowaniem systematycznych przeglądów i monitoringu parametrów temperatury oraz wilgotności. Do nas należy zarządzanie powierzchnią, lokowanie zabytków w optymalnych warunkach ich docelowego pobytu. Dbamy, aby każdy przedmiot posiadał oswojone miejsce przechowywania. Przestrzeganie prostej, przypisywanej Hipokratesowi zasady *primum non nocere* stosujemy wobec muzealiów zebranych w Thesaurusie. W środowisku muzealnym powszechnie wiadomo, że najczęściej do uszkodzeń dochodzi w czasie transportu, dyslokacji, czyli ruchu muzealiów. *Iunctim* między pracownikami konserwatorskimi i magazynem zbiorów

umożliwiło wprowadzenie zasady przeglądów konserwatorskich w miejscach przechowania poszczególnych zabytków. Ruch muzealiów został tym samym ograniczony do minimum. I jeszcze jedna uwaga: wyznaczone dni zwiedzania są dla pracowników magazynu i konserwacji motywujące w utrzymaniu porządku i ładu konserwatorskiego. Thesaurus Cracoviensis to także – co zawiera się w samej nazwie oddziału – Centrum Interpretacji Artefaktów. Interpretacja ta dokonuje się na dwa sposoby: przez udzielany przez oprowadzającego komentarz oraz – co stanowi dla nas zaskoczenie oraz zachętę do kontaktów z publicznością – przez intymny dialog, jaki toczy się pomiędzy nadawcą (zabytkiem) i odbiorcą (widzem). Dzięki temu zasób dziedzictwa miasta przechowywany w Muzeum Krakowa staje się relacyjny. Nie definiuje go pietyzm wobec przedmiotów, ale relacja, która rodzi się pomiędzy rzeczą z przeszłości i człowiekiem z teraźniejszości. Oddział jest miejscem wielozmysłowej percepcji. Zwracamy się zatem nieustannie ku pamięci i inspirujemy publiczność do ciągłego odczytywania znaczenia i sensu istnienia muzeów. Prezentując zabytki z ich historią pochodzenia (dary, zakupy, przekazy), gromadzone przez blisko 125 lat funkcjonowania Muzeum, poddajemy je pod demokratyczny osąd publiczności. Zaledwie 10 procent naszych zbiorów (z blisko 250 tysięcy muzealiów) przedstawione jest na wystawach. Przyjęta formuła otwartości magazynu powoduje, że pozostałe 90 procent są także publicznym dobrem, dostępnym na powierzchni ponad 2200 m kw. Stale trwa wymiana opinii między kustoszami, opiekunami kolekcji i zarządzającymi powierzchnią magazynową

co do tego, ile jeszcze zabytków pomieścimy w magazynie, który chce godzić funkcje przechowywania i udostępniania zbiorów jednocześnie. Ta wymiana opinii ma czasem charakter sporu, bowiem rezygnacja z funkcji udostępniania zwiększyłaby powierzchnię przechowywania (ciągi ruchu zwiedzających wymagają przestrzeni). Bez względu na upływający czas wciąż należy zapytywać, czy stwierdzenie Józefa Grabowskiego, kustosa Muzeum Pokuckiego w Stanisławowie, zapisane w 1935 roku jest dla nas przekonujące? Wraz z upływem lat i ucieraniem się nowej definicji muzeum powtarzamy po blisko 90 latach jego tezę, że „zachowanie dokonanych już zbiorów jest ważniejsze od powiększania ich”¹⁷. Czy zgadzamy się z zacnym kustoszem Grabowskim? Co jest ważniejsze: zachowanie już pozyskanych zbiorów czy ich powiększanie? Dbałość o ich stan czy ich objaśnianie? Prosta odpowiedź, że ważne jest i jedno, i drugie, jest ucieczką od trudnej powinności szukania priorytetów. Prowadzenie rozsądnej polityki kolekcjonerskiej związanej z profilem muzeum jako całości bądź jego oddziałów, a jednocześnie powszechna i dojmująca niemożność wystawiania większości zasobów muzealnych uzmysławia, że to właśnie w przestrzeniach magazynowych mogą się realizować wszystkie podstawowe zadania muzealne, których wspólnym celem jest zachowanie dóbr kultury i ich udostępnianie „do końca świata i jeszcze jeden dzień dłużej”. W oddziale *Thesaurus Cracoviensis* w ramach konserwacji prewencyjnej stworzyliśmy maksymalnie bezpieczne warunki ochrony, zapewniając jak najdłuższe trwanie muzealiów pomimo uruchomienia funkcji otwartości magazynu dla publiczności. Warunków takich nie da się zapewnić w salach wystawowych, gdzie zawsze mamy do czynienia z kompromisem pomiędzy ochroną a ekspozycją. W artykule starałam się ocenić funkcje otwartego magazynu zbiorów z pozycji osoby kierującej tym oddziałem. Zdaję sobie sprawę, że ocena ta wielu osobom może wydać się nieobiektywna, a wręcz wyidealizowana. Projekt otwartych magazynów zbiorów był niewątpliwie trudnym, nowatorskim doświadczeniem, który dostarczył nam zadowolenia i satysfakcji. Być może ton zadowolenia dominuje w mojej ocenie, może oglądanie na co dzień, w jaki sposób nasza publiczność wchodzi w przyjazne i pełne emocji relacje z naszymi zbiorami, także rzutuje na ocenę naszej pracy. Trudno nam jednak tłumaczyć się z naszego zadowolenia. Warto zapowiedzieć, że w 2024 roku w wyniku owocnej współpracy z Radą Dzielnicy VII przygotowujemy wydarzenie muzealne pod nazwą *Święto ulicy Księcia Józefa*. Będzie to dobry przykład partycypacji społeczności lokalnej w kreowaniu wspólnego wydarzenia. Uczyni ono z *Thesaurusa* centrum świętowania i zarazem przyczyni się do uświadomienia okolicznym mieszkańcom, że posiadają atrakcyjne miejsce spędzania czasu wolnego. Deklaracje uczestnictwa w święcie złożył Bartosz Mikołajski, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 48, która jest dla naszego oddziału ważnym zapleczem edukacyjnym.

Bibliografia

Dokumenty, zarządzenia, prace niepublikowane

- Mikler Dagmara: „Transfery malowideł ściennych z kamienicy przy ulicy Sławkowskiej 18 w Krakowie. Rekonstrukcja cyfrowa fryzu na podstawie prac badawczych”. Kraków 2022. Praca magisterska napisana pod kierunkiem Doroty Białek-Kosteckiej na ASP w Krakowie, dostępna w Archiwum ASP w Krakowie
- Protokół kontroli w zakresie ochrony zasobów w niektórych obszarach z dn. 21 XI 2022 r., okres objęty kontrolą – 2021 r., dostępny w Dziale Inwentaryzacji i Gromadzenia Zbiorów Muzeum Krakowa
- Zarządzenia Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa: nr 91/2017, nr 63/2019, nr 66/2020, nr 99/2021, nr 11/2023, dostępne w Archiwum Muzeum Krakowa

Opracowania

- Czop Janusz: *Centralny magazyn zbiorów muzealnych – nowe zadanie Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów*. „Muzealnictwo” 2019, nr 60, s. 92–102
- Grabowski Józef: *Powiększanie zbiorów i ich konserwacja w muzeach regionalnych w Polsce*. „Pamiętnik Muzealny” 1935, z. 4, s. 78–87
- Informator edukacyjny Muzeum Krakowa 2022–2024*. Kraków 2022
- Moskal Katarzyna: *Chorągiew cechu rybaków krakowskich i kazimierskich w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. „Rocznik Krakowski” 2018, t. 84, s. 121–132
- The Winners of the Emya 2020 and 2021 Are Now Announced!* [online]. European Museum Forum, 6 May 2021 [dostęp 10 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.europeanforum.museum/en/news/the-winners-of-the-emya-twenty-and-twentyone-are-announced>
- Urbańska Bożena: *Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów. Nowy oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 2017, z. 33, s. 423–436
- Zaucha Tomasz: *Depot. Nowy magazyn w Museum Boijmans Van Beuningen w Rotterdamie*. „Muzealnictwo” 2022, nr 63, s. 25–35

¹⁷ Grabowski Józef: *Powiększanie zbiorów i ich konserwacja w muzeach regionalnych w Polsce*. „Pamiętnik Muzealny” 1935, z. 4, s. 86.